

ENTORN DE L'ANTIL·LISME DE SANT ROBERT BELLARMINO

EL PROCÉS DEL SANT OFICI CONTRA EL MONJO CELESTÍ
DON PLACIDO PERILLI, 1607

*Trinity College Library, Dublin, ms. 1229
(Roman Inquisition II 6), ff. 245r-255r*

És ben coneguda dels historiadors del lul·lisme l'evolució del pensament de sant Robert Bellarmino, ara doctor de l'Església universal, sobre les obres i les doctrines de Ramon Lull. El professor de Lovaina que entre 1569 i 1576 deixava incerta la qüestió de l'ortodòxia del Mestre, com a encara no decidida per la Santa Seu,¹ en devenir cardenal i membre del Sant Ofici s'hi mostrarà de cada dia més desfavorable, fins a redactar el 1619 la *Summa causae Raimundi Lulli*, que tant haurà d'influir, un segle més tard, en la posició antil·liana de Benet XIV.² Tot remarcant que Lull sotmeté sempre les seves sentències al judici de l'Església, creia però el cardenal que calia prohibir-ne tots els escrits, d'altra banda ben inútils, fins que hom no els corregís de tot quant tenien de perillós i de malsonant.³

¹ Per bé que el *De scriptoribus ecclesiasticis* de Bellarmino no fos estampat fins al 1613, a Roma, sabem pel testimoni d'ell mateix que el seu primer esborrany venia dels anys de Lovaina. I que el judici incert sobre Lull ve d'aquells anys primerencs consta pel fet de no aparèixer el seu nom en la comparació entre els primers esborrans i l'edició romana que fa el P. Xavier-Marie LE BACHELET, S. I., *Auctarium bellarminianum. Supplément aux œuvres du cardinal Bellarmin* (Paris 1913) 204-205, 339-357.

² Vegeu Josep TARRÉ, *Un document del papa Benet XIV sobre el lul·lisme*, als *Estudis universitaris catalans* 20 (1935) 142-161.

³ *Summa* cit., publicada per LE BACHELET, 632-636 (veg. 635-636).

Bellarmino, en el seu vot, recollia una persistent prevenció de la Inquisició romana envers les doctrines lul·lianes, prevenció que s'havia anat afermant per tot Itàlia des que el 1503 havia aparegut a Barcelona el *Directorium inquisitorum* de Nicolau Eymereich, estampat per Joan Luschner per encàrrec de l'inquisidor general d'Espanya, fra Diego de Deça O. P., bisbe de Palència i més tard arquebisbe de Sevilla.⁴ De llavors ençà, tot un seguit de llistes de llibres i d'autors herètics hi incloïen el nom de Ramon Llull,⁵ que fou també posat, més solemnement, en l'*Index* que Pau IV publicà l'any 1559.

Malgrat que el propi concili de Trento l'en tragué el 1563 per l'interès mancomunat de totes les terres catalanes —recordem l'actuació del canonge barceloní Joan Vileta i dels dos jesuïtes Jeroni Nadal, mallorquí, i Jeroni Domènech, valencià,⁶ que impediren que el nom del Mestre fos inclòs en el nou *Index* mitigat de Pius IV (1564)—, Bellarmino sabia que si Gregori XIII no l'hi havia posat novament, com demanava el cardenal Sirleto, això es devia principalment al desig de no ofendre el rei Felip II, i que per la mateixa raó se n'havia abstingut també Climent VIII.

En la pràctica, els inquisidors romans seguien considerant les obres de Ramon Llull com a condemnades solemnement per Gregori XI, malgrat la sentència favorable de Martí V, enarborada constantment per tots els lul·listes com a trofeu de victòria. En el procés de Giordano Bruno, que dugué a la seva famosa condemnaió l'any 1600 i en què el cardenal Bellarmino havia estat un dels inquisidors, l'ex-dominicà declarava: «che bene ho tenuto

⁴ Vegeu ara J. M. MADURELL-J. RUBIÓ, *Documento para la historias de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)* (Barcelona 1955) 370-371, doc. 212.

⁵ Interessant el recull miscel·lani de la Biblioteca vaticana Z. 1020. I. 554; vegeu també H. REUSCH, *Der Index der verbotenen Bücher*, I (Bonn 1883); id., *Die Indices librorum prohibitorum des sechzehnten Jahrhunderts* (Tübingen 1886); J. HILGERS, *Der Index der verbotenen Bücher...* (Freiburg im Br. 1904); G. BUSCHBELL, *Reformation und Inquisition in Italien um die Mitte des XVI. Jahrhunderts* (Paderborn 1910).

⁶ Veg. les meves notes *El lul·lisme en Italia. (Ensayo de síntesis)* a la *Revista de filosofia* 2 (Madrid 1943) 253-313, 479-537 (p. 516); i Mario SCADUTO, *Lainez e l'Indice del 1559. Lullo, Sabunde, Savonarola, Erasmo*, en *Archivum historicum Societatis Iesu* 24 (1955) 3-32.

presso di me libri d'autori dannati, come di Raimondo Lullo et altri, ch'hanno trattato di filosofia». ⁷

Aquesta actitud suspiciosa del Sant Ofici, que havia de durar tot el llarg pontificat de Pau V (1605-1621), ve confirmada pel procés contra el monjo celestí Don Placido Perilli, lul·lista desconegut fins ara, en la condemnaió del qual l'any 1607 va haver d'intervenir també, com a un dels cardenals inquisidors, sant Robert Bellarmino.

No sabem, ni podem saber, si les actes del procés, amb els escrits lul·lians del processat, que certament hi foren presentats (cf. f. 248v), es conserven encara al Sant Ofici de Roma, l'arxiu del qual resta tancat i barrat als estudiosos amb set segells i a pany i clau. Afortunadament però la sentència dels Inquisidors romans i la retractació del processat han anat a raure en aquell fons del Sant Ofici que, traslladat a París en temps napoleònic, passà a la biblioteca del duc de Buckingham, i d'allà a la biblioteca del Trinity College de Dublín. ⁸

* * *

De Don Placido Perilli no tenim més dades que les que es desprenen de la sentència i de la retractació que ara publiquem, essent més tost escadussera la bibliografia que hi ha sobre l'orde celestí, principalment a Itàlia. ⁹

Sabem que era de Novi Vèlia, a la subregió del Cilento, entre els golfs de Salern i de Policastro, població pertanyent a la diòcesi de Capaccio, sufragània de Salern, a cavall entre la Campània i la Lucània (cf. ff. 245r i 253r); i sabem també que son pare havia nom Àngelo. Com a profés de l'orde celestí, estava en qualque manera vinculat amb el monestir de l'Àquila, capital del ducat i de la regió dels Abruzzi on sant Pere de Maiella, papa Celestí V,

⁷ Angelo MERCATI, *Il sommario del processo di Giordano Bruno* (Città del Vaticano 1942) 106 (= *Studi e testi*, tom 101).

⁸ T. K. ABBOTT, *Catalogue of the Manuscripts in the Library of Trinity College, Dublin* (Dublin-London 1900), només especifica els processos contra personatges britànics; per això tot un seguit de processos d'interès hispànic, com aquest de Perilli, són desconeguts dels estudiosos.

havia fundat l'orde monàstic que prengué el seu nom; però almenys en els moments del procés inquisitorial devia viure en el monestir o convent de Bolonya, perquè foren els inquisidors bolonyesos que trameteren la causa al Sant Ofici de Roma (f. 245r); de tota manera la sentència havia de fer-se pública «en el capítol de l'Àquila i en el convent de Bolonya» (f. 250v).

El fet de pertànyer a l'orde fundat per sant Pere Celestí, en qui tantes esperances havia dipositat el propi Ramon Llull per als seus projectes espirituals, doctrinals i missioners, podria induir-nos a sospitar que el lul·lisme de Don Placido Perilli tingués la seva arrel en la tradició del seu orde religiós, tan estretament unit amb els espirituals franciscans en els segles XIIIe i XIVe; car, si ja sabem quelcom de certes relacions de Mestre Ramon amb alguns espirituals de la Provença i d'Itàlia, ara ens consta documentalment també els seus contactes, almenys doctrinals, amb el qui, a la mort de Pere Joan Olieu, devingué com a capítol dels espirituals, Arnau de Vilanova.⁹

Però, d'una banda, una tradició lul·liana entre els celestins d'Itàlia, de França o de Catalunya (el 1410 s'establiren, per qualque temps, a Barcelona) ens és del tot desconeguda; de l'altra, el mateix Don Placido té cura d'informar-nos que el seu lul·lisme venia de Barcelona (f. 249r), on havia copiat l'*Apostrophe* o *Liber de articulis fidei* (ja estampat a Barcelona mateix el 1504, a Colònia el 1509, i més recentment a París el 1578 i el 1598),¹⁰ l'*Ars iuris* i l'*Ars brevis*,¹¹ i fragments d'altres obres lul·lianes impreses, amb la finalitat de comentar l'Art magna.

⁹ Vegeu el meu recent treball *Dos nous escrits espirituals d'Arnau de Vilanova*, als *Analecta sacra tarraconensia* 28 (1955) 45-70.

¹⁰ ROSENT-DURAN, núms. 32, 40, 122, 144.

¹¹ El text ms. diu solament *Ars iuris brevis eiusdem* (f. 249v). Però com que no hi ha cap llibre lul·lià d'aquest títol, i en canvi sabem (cf. supra, nota 2) que les proposicions qualificades per la Inquisició romana pertanyien al *Liber de articulis fidei* i a l'*Ars brevis*, creiem que el text ha d'ésser corregit de la manera que més endavant ho fem. Del primer d'aquests dos llibres hi havia nombroses edicions cincencentistes (cf. ROSENT-DURAN, p. 391, i MADURELL-RUBIÓ, p. 972); de la primera —si doncs no es tractava d'una errada del copista, cosa que no sembla probable, essent diferents les proposicions qualificades de caràcter jurídic— només una, i encara perduda: la de Roma 1516 (ROSENT-DURAN, núm. 63).

Retornat, sembla, a Bolonya, ple d'entusiasme per la doctrina lul·liana, començà a difondre-la de paraula i per escrit. No consta que arribés a publicar els seus comentaris a Ramon Llull,¹² però els seus papers foren arreplegats per la Inquisició de Bolonya i tramesos a Roma. En foren extrets una llarga sèrie de proposicions (ff. 245v-248r), moltes de les quals són de Llull a la lletra, d'altres inspirades en les seves doctrines; i totes meresqueren la qualificació o les qualificacions «d'herètiques en part, en part errònies, d'altres amb sabor d'heretgia, malsonants en la fe, perilloses, injurioses envers Déu, la sagrada escriptura i els sants pares, sediciosos, ofenents les piadoses oïdes, temeràries i escandaloses respectivament». De més a més, l'entusiasta Don Placido s'havia atrevit, en certs llocs dels seus escrits, a titllar alguns doctors catòlics, sens dubte antilul·lians, d'audaços, calumniadors i sacrílegs; sobretot «l'autor del *Directorium inquisitorum*» era, per a ell, «fautor d'heretges», més encara, «heresiarca criminosíssim, horrible blasfem, falsari, inquisidor dels cels [=astròleg] i guia cec» (f. 248v).

Don Placido al·legà, davant els inquisidors romans, la seva absoluta bona fe, car ni llegint Ramon Llull, ni escrivint-ne un breu comentari, mai no hi havia reparat cap heretgia ni error; més encara, fiat «de certes suposades sentències d'uns certs comissaris apostòlics» —al·lusió clara a la «sentència definitiva» del

¹² La sentència parla concretament d'un «comentariolum» ja compost (f. 249r), però no sembla pas que Perilli arribés a publicar res, ni sobre Ramon Llull ni sobre cap altre tema teològic, car el seu nom manca tant en el *Nomenclator literarius* de Hurter (cf. V, p. CCXII) com en C. TALERA DI MANFREDONIA, *Historie sagre degli uomini illustri per santità della congregazione dei celestini* (Bologna 1648 i 1689). Per a Itàlia no tenim cap catàleg de celestins escriptors com el que hi ha per als celestins francesos en els mss. 18342-18343 de la Biblioteca nacional de París. En general, per a la història dels celestins manquen obres modernes; cal acudir encara als autors que han escrit en general sobre els ordes religiosos (veg. principalment M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*³, I, Paderborn 1933, 212-214) i els corresponents articles dels diccionaris eclesiàstics, entre els quals són particularment remarcables el de J. BESSE O. S. B. al *Dictionnaire de théologie catholique*, II/2 (París 1910) 2064-2068; el de L. OLIGER O. F. M. a la *Enciclopedia cattolica*, III (Città del Vaticano 1949) 1254-1255; i el del P. JOSEPH DUHR S. I. al *Dictionnaire de spiritualité*, III (París 1953) 377-385, el més complet de tots.

1419— havia cregut que la doctrina lul·liana era «recta i aprovada per la santa Església romana» (f. 249r). Malgrat tot, Don Placido fou solemnement sentenciat dia 12 de juny 1607 com a «fortament suspecte d'heretgia» (f. 250r), i condemnat a fer una solemne retractació, a restar indefinidament privat de veu activa i passiva, a no parlar ni escriure de les doctrines lul·lianes, a presentar al Sant Ofici els altres escrits d'aquest caire que tal vegada tingués encara, i a practicar una llarga sèrie de penitències: per tres anys, recitar setmanalment el rosari i els set salms penitencials i diàriament els salms 130 i 138; per un any, dejunar tots els divendres (f. 250rv).

Sembla clar que Don Placido no fou un heretge formal, però a més d'un podrà semblar que aquesta sentència del Sant Ofici és una formal condemnaió de la doctrina de Ramon Llull, del qual són preses quasi a la lletra un bon nombre de proposicions condemnades. Tinguem en compte, però, que una *sentència* del Sant Ofici no és un *decret* de condemnaió, amb valor universal; que, pel que es veu, els jutges donaven molt de pes al Directori de l'Eymerich, i en canvi negaven tota vàlua a la sentència del 1419; i que un dels jutges més qualificats, el cardenal Bellarmimo, en haver de formular un vot de més transcendència l'any 1619, no titllarà pas d'*herètics* els escrits de Ramon Llull, sinó solament de perillous, malsonants, inútils i obscurs:¹³ era doncs una qüestió més tost de terminologia que no pas de fons teològic.

Finalment, res no sabem dels seguidors que hagués pogut tenir a Bolonya o dintre del seu propi orde religiós Don Placido Perilli, ni tenim proves per a poder afirmar que amb ell estigui relacionat aquell monjo celestí de Lió, Benet Gonon, natural de Bourges, que en la seva col·lecció de *Vitae et sententiae patrum Occidentis* encabia a Lió mateix el 1625 la biografia de Ramon Llull per Charles de Bouvelles i l'Epigrama de Beat Renà d'Alsàcia,¹⁴ i que Salzinger, uns segles més tard, encara enumerarà entre els lul·listes.¹⁵

¹³ LE BACHELET, 635.

¹⁴ ROCENT-DURAN, núm. 196, i veg. p. 255.

¹⁵ Ibid., p. 278.

* * *

El document que publiquem a la seguida consta de dues parts ben diferenciades: la sentència dels inquisidors del Sant Ofici i la retractació de Don Placido Perilli, ambdues datades a Roma el dimarts, dia 12 de juny del 1607, la primera en la casa del cardenal Pinelli a la regió de Sant Eustaqui, la segona en el palau del Sant Ofici.

Els inquisidors generals que actuen com a jutges i posen en la sentència llur signatura autògrafa son: Domenico Pinelli, cardenal bisbe d'Òstia; fra Girolamo Bernerio, dominicà d'Àscoli, cardenal bisbe de Porto; Paolo Sfrondato, nebot del papa regnant Pau V, cardenal del títol de Santa Cecília; fra Anne d'Escars de Givry, benedictí, cardenal de Santa Susanna; Lorenzo Bianchetti, cardenal de Sant Llorenç in Panisperna; Pompeo Arigoni, cardenal de Santa Balbina; Roberto Bellarmino, cardenal de Santa Maria in Via; Antonio Zapata, cardenal de Santa Creu de Jerusalem; Innocenzo del Bufalo, cardenal de Santa Pudenciana; Ferdinando Taverna, cardenal de Sant Eusebi; i fra Anselmo Marzato da Sorrento, caputxí, cardenal de Sant Pere in Montorio (f. 245rv).

Segueix la sèrie de proposicions condemnades (ff. 245v-248r), que més avall són repetides en la retractació (f. 252r). El text autògraf de la retractació de Don Placido és molt més correcte que no pas el text del copista o amanuense del Sant Ofici que escriu tota la sentència, des dels seus preàmbuls. Tot amb tot, no reproduïm dues vegades la mateixa llista de proposicions: la donem entre els preàmbuls de la sentència, afegint-hi entre claudàtors només aquells mots de la retractació que semblen necessaris perquè les frases tinguin sentit perfecte, i anotant en l'aparat crític les divergències del segon text que no siguin purament ortogràfiques.

A continuació vénen la condemnaió de les proposicions susdites (ff. 248r-249v) i la sentència contra el monjo celestí (ff. 249v-251v).

La segona part comença amb un preàmbul, escrit pel mateix amanuense de la primera (ff. 251v-252r), i continua amb el text autògraf de la retractació de Don Placido davant el comissari general de la Inquisició romana, fra Agostino Galamino, un dels

qualificadors d'aquelles proposicions lul·lianes, les censures del qual estaven, o estan encara, en el cos del procés del Sant Ofici, car allà les trobà, anys a venir, el cardenal Prospero Lambertini (Benet XIV).¹⁶

La influència que el procés contra Don Placido Perilli ha exercit damunt l'antilul·lisme d'un doctor de l'Església i d'un papa, li lleva el to d'una pura anècdota, per a encabir-lo amb un cert relleu en la història general del lul·lisme teològic.

MIQUEL BATLLORI, S. J.

Roma, 31 de juliol, 1956.

¹⁶ Cf. *supra*, nota 2.

TEXT

[I]

[245r] Dominicus episcopus Ostiensis Pinellus, Fr. Hieronymus Bernerius episcopus Portuensis Asculanus, Paulus Sfondratus tituli sanctae Caeciliae, Fr. Annas Decars tituli sanctae Susannae de Givry, Laurentius tituli sancti Laurentii in Pane et Perna Blanchettus, Pompaeus tituli sanctae Balbinae Arigonius, Robertus tituli sanctae Mariae in Via Bellarminus, Antonius tituli sanctae Crucis in Hierusalem Çapata, Innocentius tituli sanctae Pudentianae de Bubalis, Ferdinandus Taberna tituli sancti Eusebii et Fr. Anselmus Marzatus tituli sancti Petri in Monteauero Monopolitanus, misericordia divina sanctae Romanae ecclesiae cardinales in universa republica christiana adversus haereticam pravitatem generales inquisitores a Sancta Sede Apostolica specialiter deputati.

Cum tu Don Placidus quondam Angeli Perilli de Novo, Caputaquensis diœcesis, sacerdos professus ordinis Caelestinorum, aetatis tuae annorum 32 in Sancto Officio Inquisitionis Bononiae primum, atque subinde in hac sancta universali Inquisitione Romana delatus et carceratus fuisses, in et super eo quod, doctrina Raymundi Lulli vehementer addictus, multa scandalosa, temeraria, calumniosa et haeresim sapientia dixisses atque scripsisses, necessariis diligentis oportune adhibitis factaque librorum et scriptorum [245v] tuorum perquisitione iisque de mandato nostro per viros religiosos et doctos diligenter inspectis, inventum est in eis inter alia infrascriptas propositiones respective continere:

Fides christiana quoad omnes et singulos eius articulos probari et demonstrari potest, et de facto probatur per necessarias rationes, per potissimum demonstrationis genus, quod dicitur per equiparantiam; et haec via ad convertendum infideles est facilius alii omnibus; durum enim et periculosum videtur infidelibus credulitatem suam pro aliena credulitate seu fide dimittere, sed falsum et impossibile pro vero et necessario non deserere, quis eorum poterit sustinere?

Divinis attributis absolutis quaedam tribuuntur correlativa, ut bonitati, bonificans, bonificabile, bonificare; aeternitati, aeternificans, aeternificabile, aeternificare et sic de aliis. Item essentiam bonitatis constituunt tria correlativa et sic de aliis.

Respectu horum correlativorum ponitur pluralitas in Deo, et distinctio realis eorundem.

His divinis perfectionibus absolutis, ut bonitati, aeternitati etc., tribuuntur actus intrinseci naturales et perfecti, ut naturare, [246r]

bonificare, aeternificare etc., et tales perfectiones sunt activae et foecundae intrinsece.

Bonificans, bonificabile, bonificare sunt tres divinae personae, et sicut Pater est persona et Filius est persona, sic eorum operatio intrinseca est persona.

Deus est ens quod tantum agit in se quantum ipse est, et habet in se essentialiter suos correlativos sine quibus non posset habere immensas et aeternas rationes; et cum sit actus purus, aeternus et infinitus, agit aeternaliter et infinite aeternum et infinitum.

Spiritus Sanctus dicitur et appellatur sanctus quia est opus sanctificationis.

In divinis est principium [principians et non principiatum quod dicimus Patrem; principium]^a non principians et principiatum, quod dicimus Spiritum Sanctum; et principium principiatum et principians, quod dicimus Filium.

Quod recenter natus puer^b indigeat pluribus, quam animalia irrationalia, quorum plura moventur de loco ad locum immediate nata, et a nativitate habent plumas vel lanam pro tunica, herbam vel semina pro cibo, terram pro lecto etc., et breviter quod pluribus periculis et necessitatibus et imperfectionibus sit expositus a sui nativitate, quam aliquod aliud animal, oportet quod hoc sit ratione [246v] peccati generalis et infectionis, a primis parentibus decisa in omnes homines est extensa.

Quam cito verum est dicere quod est homo, tam cito in quantum est homo est inimicus dei.

Non peccantibus primis parentibus, eorum posteritas haberet per naturam quod illi habuerunt per gratiam; peccantibus vero, habuit per naturam quod illi habuerunt per culpam.

Si Deus plus dedisset boni sine aliquo merito per gratiam, quam puniret propter culpam, sua iustitia esset defectiva;^c oportet ergo quod iustitia Dei tantum puniat in homine propter culpam quantum dedit per gratiam.

Si non est recreatio, non assequitur Deus in natura humana finem beatitudinis, ad quem ipsam creavit, et sic sapientia sua fuit defectiva; sed hoc est impossibile; oportet ergo recreationem esse, per quam natura humana, quae ratione peccati tendit in nihilum, reducatur ad finem debitum.

Omnis anima rationalis quae movet corpus suum ad utendum iis quorum usu corpus non est dignum, peccat;^d sed anima immediate cum est infusa corpori movet corpus ad eius^e necessitates, ut ad augmentum vel ad sumendum cibum vel potum et ad uten-

^a *ho prenem del f. 253v* || ^b *f. 253v afegeix* nisi administretur ei moreretur ||
^c *f. 253v afegeix* quod est impossibile || ^d *f. 254r afegeix* et per consequens est
subiecta peccato || ^e *f. 254r afegeix* (corporis) ||

dum rebus quibus vivit, quae sunt creaturae Dei quarum usu non est dignum corpus alicuius ho[247r]^f minis; ergo anima ex hoc habet culpam generalem.

Si non esset recreatio, per quam fieret satisfactio generalis, sicut peccatum et offensa fuit generalis, omnes homines, tam iusti iustitia morali quam iniusti, damnarentur aeternaliter; quod est impossibile, quia iustitia Dei non discerneret inter iustum et iniustum, quia haberet subiectum confusum.

Item in iustis iustitia morali non est peccatum nec culpa peccati actualis, tametsi tam in iustis iustitia morali quam in iniustis sit peccatum originale, ratione cuius omnes puniuntur; alias esset Deus iniustus.

Si non esset recreatio, non posset Deus iudicare peccatores ad poenam aeternam pro peccato actuali, quia iam sunt iudicati ratione peccati originalis, et qui iudicatus est semel ad poenam aeternam, non potest iterato ad poenam aeternam iudicari.

Si natura humana non est assumpta a divina, nulla dignitas divina habet perfectionem nec quietem in productione mundi; ergo oportet incarnationem esse, ut dignitates divinae quietentur in creatura, cum in nullo alio opere extrinseco possint quietari nisi in isto.

Omne id per quod natura humana magis moveri potest et debet ad Deum diligendum, Deum facere est necessarium, alias nollet se intime et totaliter ab ea diligere, quod est impossibile; [247v] vel vellet se Deus diligere summe et totaliter a natura humana, ipso non faciente in ea totum id per quod plus debet eum diligere, et sic requireret ab ea quod non debet^h exigere et vellet relationem amoris verius fundari in ea, quam in se ipso, quod est impossibile; ergo oportet incarnationem esse.

Si Deus fecisset recreationem naturae humanae per angelum vel per aliam creaturam sibi hypostatice unitam, non esset natura humana restituta vel restaurata sufficienter; ergo non esset in illa nobilitate in qua erat ante peccatum, quia esset obligata illi creaturae cui ante peccatum nom erat obligata.

Si foemina concipiens Christum non fuisset virgo in concipiendo, persona Filii Dei non assumpsisset carnem virginem, sed corruptam, et sic non esset sufficiens recreator et reparator nec perfectus satisfactor peccati.

Si Filius Dei nasceretur ex non virgine, non esset eius humanitas in pleno obedientia et potestate divinitatis, nec substantificata in natura divina, sed natura divina non operaretur ex ea inⁱ virtute divinae naturae, cuius est operari sine corruptione.

^f f. 254r *afegeix* ergo primi parentes fuerunt contra Deum || ^g f. 254r *afegeix* quia potestas divina semper potest facere in mundo maius et melius opus quocunque opere factio alio ab isto || ^h f. 254r deberet || ⁱ a f. 254v *manca* in ||

bonificare, aeternificare etc., et tales perfectiones sunt activae et foecundae intrinsece.

Bonificans, bonificabile, bonificare sunt tres divinae personae, et sicut Pater est persona et Filius est persona, sic eorum operatio intrinseca est persona.

Deus est ens quod tantum agit in se quantum ipse est, et habet in se essentialiter suos correlativos sine quibus non posset habere immensas et aeternas rationes; et cum sit actus purus, aeternus et infinitus, agit aeternaliter et infinite aeternum et infinitum.

Spiritus Sanctus dicitur et appellatur sanctus quia est opus sanctificationis.

In divinis est principium [principians et non principiatum quod dicimus Patrem; principium]^a non principians et principiatum, quod dicimus Spiritum Sanctum; et principium principiatum et principians, quod dicimus Filium.

Quod recenter natus puer^b indigeat pluribus, quam animalia irrationalia, quorum plura moventur de loco ad locum immediate nata, et a nativitate habent plumas vel lanam pro tunica, herbam vel semina pro cibo, terram pro lecto etc., et breviter quod pluribus periculis et necessitatibus et imperfectionibus sit expositus a sui nativitate, quam aliquod aliud animal, oportet quod hoc sit ratione [246v] peccati generalis et infectionis, a primis parentibus decisa in omnes homines est extensa.

Quam cito verum est dicere quod est homo, tam cito in quantum est homo est inimicus dei.

Non peccantibus primis parentibus, eorum posteritas haberet per naturam quod illi habuerunt per gratiam; peccantibus vero, habuit per naturam quod illi habuerunt per culpam.

Si Deus plus dedisset boni sine aliquo merito per gratiam, quam puniret propter culpam, sua iustitia esset defectiva;^c oportet ergo quod iustitia Dei tantum puniat in homine propter culpam quantum dedit per gratiam.

Si non est recreatio, non assequitur Deus in natura humana finem beatitudinis, ad quem ipsam creavit, et sic sapientia sua fuit defectiva; sed hoc est impossibile; oportet ergo recreationem esse, per quam natura humana, quae ratione peccati tendit in nihilum, reducatur ad finem debitum.

Omnis anima rationalis quae movet corpus suum ad utendum iis quorum usu corpus non est dignum, peccat;^d sed anima immediate cum est infusa corpori movet corpus ad eius^e necessitates, ut ad augmentum vel ad sumendum cibum vel potum et ad uten-

^a *ho prenem del f. 253v* || ^b *f. 253v afegeix* nisi administraretur ei moreretur || ^c *f. 253v afegeix* quod est impossibile || ^d *f. 254r afegeix* et per consequens est subiecta peccato || ^e *f. 254r afegeix* (corporis) ||

dum rebus quibus vivit, quae sunt creaturae Dei quarum usu non est dignum corpus alicuius ho[247r]^f minis; ergo anima ex hoc habet culpam generalem.

Si non esset recreatio, per quam fieret satisfactio generalis, sicut peccatum et offensa fuit generalis, omnes homines, tam iusti iustitia morali quam iniusti, damnarentur aeternaliter; quod est impossibile, quia iustitia Dei non discerneret inter iustum et iniustum, quia haberet subiectum confusum.

Item in iustis iustitia morali non est peccatum nec culpa peccati actualis, tametsi tam in iustis iustitia morali quam in iniustis sit peccatum originale, ratione cuius omnes puniuntur; alias esset Deus iniustus.

Si non esset recreatio, non posset Deus iudicare peccatores ad poenam aeternam pro peccato actuali, quia iam sunt iudicati ratione peccati originalis, et qui iudicatus est semel ad poenam aeternam, non potest iterato ad poenam aeternam iudicari.

Si natura humana non est assumpta a divina, nulla dignitas divina habet perfectionem nec quietem in productione mundi; ergo oportet incarnationem esse, ut dignitates divinae quietentur in creatura, cum in nullo alio opere extrinseco possint quietari nisi in isto.

Omne id per quod natura humana magis moveri potest et debet ad Deum diligendum, Deum facere est necessarium, alias nollet se intime et totaliter ab ea diligere, quod est impossibile; [247v] vel vellet se Deus diligere summe et totaliter a natura humana, ipso non faciente in ea totum id per quod plus debet eum diligere, et sic requireret ab ea quod non debet^h exigere et vellet relationem amoris verius fundari in ea, quam in se ipso, quod est impossibile; ergo oportet incarnationem esse.

Si Deus fecisset recreationem naturae humanae per angelum vel per aliam creaturam sibi hypostatice unitam, non esset natura humana restituta vel restaurata sufficienter; ergo non esset in illa nobilitate in qua erat ante peccatum, quia esset obligata illi creaturae cui ante peccatum nom erat obligata.

Si foemina concipiens Christum non fuisset virgo in concipiendo, persona Filii Dei non assumpsisset carnem virginem, sed corruptam, et sic non esset sufficiens recreator et reparator nec perfectus satisfactor peccati.

Si Filius Dei nasceretur ex non virgine, non esset eius humanitas in pleno obedientia et potestate divinitatis, nec substantificata in natura divina, sed natura divina non operaretur ex ea inⁱ virtute divinae naturae, cuius est operari sine corruptione.

^f f. 254r *afegeix* ergo primi parentes fuerunt contra Deum || ^g f. 254r *afegeix* quia potestas divina semper potest facere in mundo maius et melius opus quocunque opere factio alio ab isto || ^h f. 254r *deberet* || ⁱ a f. 254v *manca* in ||

Iesus debet satisfacere pro peccato primorum parentum cum passione^j quae sit [248r] in altissimo et summo gradu passionis, ut transcendat delectationem peccati, ut peccatum deleat ratione satisfactionis; ergo debet mori, ut sua morte satisfaciatur pro peccato originali.

Si Iesus non esset mortuus, quantum ad meritum posset superari ab aliquo homine qui posset mori pro Deo; ergo ut nullus transcendere eum posset^k in obedientia, passione et merito, oportuit mori.

Iudicium debet esse generale, alias non esset simpliciter iustum.

De iure homo tenetur tantum Deum intelligere, quantum amare.

De iure homo tenetur facere tantum bonum quantum potest.

Homo existens in peccato mortali non habet ius in bonis quae possidet, neque iustitia Dei permittit ut dicta bona possideat, ut plus ipsum punire possit de iure.

Pauper habet ius in bonis divitis; tamen, si dives agit aliquid bonum propter Deum simpliciter, ita quod omnia bona sua sunt necessaria ad complementum illius boni, tunc pauper non habet ius in bonis divitis; verum si Deus non est medium et finis propter quem ipsa bona congreget et ad ipsum applicet, tunc dives de iure tenetur satisfacere pauperi de dictis bonis.

Quas quidem propositiones, cum dictis libellis et scriptis tuis, nonnullorum [248v] archiepiscoporum, episcoporum aliorumque insignium Urbis theologorum examini per nos commissas et ab eis matura indagine in plena^l eorum congregatione pluries ponderatas atque discussas, iidem censuerunt esse partem haereticas, partem erroneas, alias haeresim sapientes, in fide mala sonantes, periculosas, Deo, sacrae scripturae et sanctis patribus iniuriosas, seditiosas, piarum aurium offensivas, temerarias, et scandalosas respective.

Repertum quoque est te plerisque dictorum tuorum scriptorum locis in quosdam catholicos doctores, qui contraria sentirent multa temere opprobria effutiisse, imperitiores eos, audaces, calumniatores atque sacrilegos appellando, praesertim vero in auctorem *Directorii inquisitorum*, quod nedum fuerit haereticorum fautor, sed et sceleratissimus haeresiarcha et horribilis blasphemus, falsarius et caelorum inquisitor, caecus ductor.

Super quibus doctrina, libellis aliisque in processu latius deductis pluries coram nostris officialibus iuridice constitutus et medio tuo iuramento diligenter interrogatus, praedicta scripta ut tua exarata manu, contentasque in eis propositiones et maledicta recognovisti; et licet initio ad aliquot illarum defensionem nonnullas explicaciones, seu [249r] rationes attuleris, in posterioribus tamen examinibus,

^j e. p. ms. damunt la línia || ^k f. 254v p. e. || ^l i. p. ms. bis; el segon, ratllat ||

re omni accurate perpensa, cum obiectis non satisfaceres, libere confessus es te in praedictis scriptionibus atque locutionibus ignorantia gravi deceptum errasse; caeterum deceptionem ipsam, quam modo agnosceres, nequaquam tunc agnovisse; mentem vero tuam ab omni haeresi alienam semper fuisse et esse, iis potissimum inter excusationem praesidiis utens, quod Barchinone dictorum scriptorum multa, et praesertim librum cui titulus est *Apostrophe vel probatio articulorum fidei per necessarias rationes* dicti Lulli, et alium cui titulus *Ars iuris* et *Ars brevis*^m eiusdem, in quibus omnes fere praedictae propositiones continentur, ex aliis similibus dicti Raymundi editis et impressis opusculis, bona fide exscripseris, et eadem fide simpliciter procedens in eiusdem auctoris *Artem*, quam tibi animus erat illustrare, comentariolum composueris, nullam unquam in eis inter legendum sive scribendum haeresim aut errores advertens, immo dictorum librorum doctrinam rectam at sanctae Romanae ecclesiae probatam, ob assertas quasdam quorundam apostolicorum commissariorum sententias, esse credideris.

Cum autem ex decreto nostro tibi tradita et in manibus tuis relicta fuisset copia censurarum quae supradictis propositionibus a praedictis archiepiscopis, episcopis atque theologis factae fuerant, [249v] ut clare sciretur an illas acceptares et quid responderes; in tridui spatio elapso itaque constitutus respondisti magnis praedictis rictis animi dolore affectum esse quod tanta ignorantia tantaqueⁿ caecitate procedens talia scripseris et tot in eis haereses et errores, quot vere in eis^o sunt, non animadverteris, quos et quas modo agnoscens ac proinde dictis censuris consentiens merito abhominari ac refutare promptus es. Verum cum semper in eadem negatione persistens diceres te nunquam talibus dictis^p errorum aut haeresum corde adhaesisse, assignato tibi atque decurso defensionum termine, necesse fuit gravissimis adversum te urgentibus iuditiis pro habenda intentionis tuae veritate ad rigorosum examen descendere; inquisitioni^q tamen constitutus nihil aliud praeter iam dicta confessus es.

Quibus omnibus et singulis, una cum toto processu adversum te in hac causa formato, per nos diligenter visis atque consideratis, causaque in generali nostra congregatione proposita atque discussa, ad infrascriptam sententiam devenire decrevimus:

Sanctissimis Iesu Christi domini nostri ac beatissimae semper virginis Mariae nominibus invocatis, in tribunali sedentes et solum Deum prae oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam de sacrae theologiae ac utriusque iuris doctorum con-

^m sobre aquesta corr. veg. supra, nota 11 || ⁿ ms. mentis ratllat || ^o i. e. ms. damunt la linia || ^p ms. talibus lliçó dubtosa; dd.; seg. hae ratllat || ^q ms. inq. u ||

silio fecimus [250r] in his scriptis in causa et causis coram nobis vertentibus inter reverendum Carolum Sincez, iuris utriusque doctorem, huius Sancti Officii procuratorem fiscalem agentem ex una, et te dominum Placidum Perillum de Novo, monacum praedictum, reum inquisitum, processatum et in parte, ut supra, confessum, partibus, ex altera; dicimus, pronuntiamus, sententiamus et declaramus te Don Placidum antedictum ex his quae contra te in processu deducta sunt reddidisse te huic Sancto Officio vehementer suspectum de haeresi, et consequenter incidisse in omnes censuras et poenas a sacris canonibus, et apostolicis constitutionibus tam generalibus quam particularibus contra similes delinquentes inflictas et promulgatas; atque ideo, ut a mentibus nostris omniumque christifidelium talem adversus te conceptam suspicionem ammoveas, te condemnamus ut iuridice tamquam vehementer suspectus coram nobis in sacra nostra congregatione abiures, maledicas et detesteris praedictos et quoscumque alios errores et haereses contra sanctam catholicam et apostolicam Romanam ecclesiam sese quomodolibet extollentem, modo et forma a nobis tibi tradenda, ordinantes ut post dictam abiurationem absolvaris ad cautelam a praedictis censuris et poenis quas praemissorum causa et occasione forsan incurristi.

Et ne tantae temeritatis et errorum omnino impunitus evadas [250v] sisque aliis in exemplum, privamus te voce activa et passiva per tempus ad arbitrium nostrum, et damnamus te similiter per idem tempus ad habendum et tenendum pro carcere conventum seu monasterium tibi a superioribus tuis de mandato nostro assignandum, a quo nullo requisito colore seu praetextu sine licentia nostra in scriptis exire audeas sub poenis arbitrio nostro imponendis, sub quibus etiam tibi praecipimus ut de Raymundi Lulli doctrina nihil omnino imposterum tractare, scribere ac loqui praesumas, et si aliqua alia huiusmodi scripta apud te vel quemcunque alium habes, eam infra mensem cum effectum huic Sancto Officio consignasse tenearis; et pro poenitentiis salutaribus tibi iniungimus:

Ut per triennium semel in hebdomada coronam seu rosarium beatissimae Virginis et septem psalmos poenitentiales persolvas.

Per idem tempus singulis diebus genuflexus recites psalmos: Domine non est exaltatum cor meum etc., et Domine probasti me et cognovisti me etc.

Per annum ieiunes singulis sextis feriis.

Volumus etiam ordinamus, ut hac nostra sententia publice in capitulo Aquilae et in conventu Bononiae tui ordinis legatur, reservantes nobis imposterum commutationem vel condonatio[nem] in totum vel pro parte dictarum poenarum et poenitentiarum.

Et ita dicimus, pronuntiamus, sententiamus, declaramus, ordi-

namus, privamus, condemnamus, poenitentiamus et reservamus respective isto et omni alio simili modo et forma quibus de iure possumus et debemus.

Ita pronuntiamus nos cardinales generales inquisitores infra-scripti:

Dominicus episcopus Ostiensis cardinalis Pinellus.^r

Fr. Annas cardinalis de Givry.

Robertus cardinalis Bellarminus.

A. cardinalis Zapata.

Fr. Anselmus cardinalis Monopolitanus.

Die martis, 12 iunii 1607.

Lata, data et in his scriptis pronuntiata fuit suprascripta sententia per suprascriptos illustrissimos et reverendissimos dominos cardinales generales inquisitores pro tribunali, ut supra, sedentes in congregatione generali sanctae Romanae et universalis Inquisitionis, habita Romae in palatio solitae habitationis illustrissimi [251v] et reverendissimi domini cardinalis Pinelli in regione sancti Eustachii, lecta et publicata alta et intelligibili voce per me etc., ibidem praesente eodem domino Placido audiente et intelligente, qui, dictae sententiae parere volens, genuflexus coram praedictis illustrissimis et reverendissimis cardinalibus inquisitoribus generalibus sacrosancta dei evangelia apposita manibus corporaliter tangens, abiuravit, maledixit et detestatus est haereses et errores de quibus vehementer suspectus iudicatus fuit, et generaliter omnes et quoscumque errores et haereses contra sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam Romanam sese quomodolibet extollentes et alias, prout latius in schedula dictae abiurationis propria manu dicti Don Placidi scripta et subscripta tenoris etc. continetur, super quibus etc. Actum ubi supra, praesentibus reverendo fratre Dominico Pistella ordinis praedicatorum vicario generali et reverendo fratre Francisco Petrasancta eiusdem ordinis inquisitore Brixiensi testibus etc.

Dicta die.

Constitutus et genuflexus coram admodo reverendo fratre Augustino Galamino ordinis predicatorum, sacrae theologiae magistro et commissario generali sanctae Romanae et universalis inquisitionis ac in mei etc. et testium etc.

Dominus Placidus Perillus a Novo, monachus Caelestinus, de quo supra, fut ab eodem admodum reverendo commissario finali executione suprascriptae sententiae absolutus ad cautelam in forma ecclesiae consueta a sententia excommunicationis, si quam, occasione haeresum et errorum de quibus vehementer suspectus iudicatus fuit prout in dicta sententia, quomodolibet forsan meruerat,

^r ms. Ita pronuntiamus... Pinellus autògraf de Pinelli; les restants signatures, autògrafes.

et communioni fidelium participationique ecclesiarum sacramentorum, et sanctae matris ecclesiae unitati et gremio restitutus, iniunctis ei poenitentis salutaribus in sententia contentis, ac adhibitis ceremoniis, et orationibus solitis, et [252r] consuetis,⁹ super quibus etc. Actum Romae in palatio Sancti Officii praesentibus Pompeo Iulivecio de Offida Asculanensis diocesis et Ioanne Antonio Tomasino Romano testibus etc.

[253r] Ego^t Placidus, filius quondam Angeli Perilli de Novo, Caputaquensis diocesis, sacerdos professus ordinis Caelestinorum, aetatis mei annorum trigintaduorum circiter personaliter in iudicio constitutus et genuflexus coram vobis, illustrissimis et reverendissimis dominis cardinalibus contra haeticam pravitatem in universa republica christiana inquisitoribus generalibus, sacrosancta Dei evangelia coram me posita manibus corporaliter tangens iuro me semper credidisse, credere ad praesens et in futurum (Deo adiuvante) firmiter crediturum quicquid tenet, credit, praedicat et profitetur ac docet sancta, catholica et apostolica ecclesia Romana. Verum quia ab hoc Sancto Offitio vehementer suspectus de haeresi iudicatus sum, eo quod, cum Raymundi Lulli operibus vehementer affectus illis operam darem, multa ex eius libris exscripsi, in quibus iudicio eiusdem Sancti Offitii plures propositiones partim haeticae, partim erroneae, aliae haeresim sapientes, in fide mala sonantes, periculosae, Deo et sacrae scripturae sanctisque patribus iniuriosae, piarum aurium offensivae, temerariae et scandalosae contineri reperiuntur, et inter alias infrascriptae.^u

Fides ...[254^v]... de dictis bonis.

Ideo, ut dicta vehemens suspitio de me, tam iustis de causis concepta, e vestris et christifidelium mentibus auferatur, corde sincero et fide non ficta abiuro, detestor et maledico dictam doctrinam omnesque et singulas propositiones praedictas, una cum omnibus et quibuscunque aliis erroribus et haeresibus contra eandem catholicam et apostolicam Romanam ecclesiam sese quomodolibet extollentibus, et iuro et promitto me nunquam in posterum aliquod tale scripturum, dicturum nec aliquo modo disputaturum aut tractaturum, nec de me similem unquam suspensionem praebiturum, neque familiaritatem [255r] seu conversationem cum haeticis vel de haeresi suspectis habiturum; imo, si talem aliquem cognovero, illum denuntiabo huic Sancto Offitio vel inquisitori seu ordinario loci ubi fuero. Iuro et promitto me integre adimplaturum omnes et singulas poenas et poenitentias mihi ab

⁹ ms. ac adhibitis ratllat || ^t des d'ací al final, autògraf de Dom Perilli. ||
^u ms. infrascriptas || ^v seg. les mateixes proposicions dels ff. 245v-248r.

hoc Sancto Offitio iniunctas seu iniungendas; et si unquam aliquibus ex supradictis meis promissionibus et iuramentis (quod Deus avertat) contravenero, me subiicio omnibus poenis a sacris canonibus, aliisque constitutionibus generalibus et specialibus contra huiusmodi delinquentes inflictis et promulgatis. Sic me Deus adiuvet et haec sacrosancta evangelia quae propriis manibus tango.

Ego D. Placidus Perillus supradictus abiuravi, iuravi, promisi et me obligavi ut supra; in fidem veritatis praesentem schedulam meae abiurationis propria manu scripsi et subscripsi, ac eam de verbo ad verbum recitavi Romae, in palatio del^x illustrissimo^y et reverendissimi domini cardinalis Pinelli in regione sancti Eustachii, hac die 12 iunii 1607.

Ego D. Placidus Perillus qui supra, manu propria.

^x *ms. afegit* || ^y *corr. de Ill,mi*